

Ministrstvo za gospodarstvo
Kotnikova ulica 5
1000 Ljubljana
e-naslov: gp.mgrt@gov.si

Ljubljana, 10. 6. 2020

Zadeva: Stališče glede implementacije Direktive 2019/790 o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu

Spoštovani,

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT) je v okviru aktivnosti za prenos Direktive (EU) 2019/789 in Direktive (EU) 2019/790 s področja avtorskega prava v slovenski pravni red povabilo zainteresirano strokovno javnost, da posreduje pisna stališča glede prenosa direktiv s področja avtorskega prava v slovenski pravni red. V okviru tega povabila je MGRT prejelo 37 pisnih stališč, ki jih je objavilo na svoji spletni strani. Na tej podlagi je MGRT povabilo zainteresirano strokovno javnost, da do 30. 6. posreduje komentar na objavljena pisna stališča.

Založniki učnih gradiv kot deležniki izobraževalnega sistema podpiramo izjeme in omejitve avtorske pravice za namene poučevanja iz 5. člena Direktive 2019/790, po kateri države članice določijo izjemo ali omejitev pravic iz točk (a), (b), (d) in (e) člena 5 in člena 7(1) Direktive 96/9/ES, členov 2 in 3 Direktive 2001/29/ES, člena 4(1) Direktive 2009/24/ES in člena 15(1) te direktive, da bi omogočile digitalno uporabo del in drugih predmetov varstva izključno za namen ilustracije pri poučevanju, kolikor to upravičuje nekomercialni namen, ki ga je treba doseči. Zato podpiramo predloge ARNES, Društva Ravnatelj in nekaterih osnovnih šol o tem, da slovenski zakonodajalec implementira obvezno široko in pravno jasno izjemo za izobraževanje, ki bo zasledovala javni interes v izobraževanju, katerega zagovarjajo tudi javne izobraževalne ustanove in druge institucije, ki izvajajo izobraževanje.

Hkrati pa kot ustvarjalci in izdajatelji učnih gradiv in torej imetniki avtorskih pravic na teh gradivih menimo, da je treba upoštevati tudi mnenje nekaterih društev, da bodo z implementacijo direktive izobraževalne ustanove, kar zadeva digitalno rabo avtorskih vsebin, uživale izjemo za uporabo del v namene obogatitve kurikulumov, ki konkretno pomeni, da izobraževalni sistem za digitalno uporabo del za potrebe pouka ne bo več potreboval skupnega sporazuma z imetniki (ali njihovimi zastopniki, kolektivnimi organizacijami), pač pa bo ta raba prosta. Pri tem nas kot izdajatelje učnih gradiv skrbi predvsem, da bi prišlo do situacije, ko bi se šole ne odločale za uporabo učnih gradiv posamezne založbe v celoti (to se dogaja že sedaj) in bi brezplačno ob uporabi izjeme, ki jo predlaga 5. člen Direktive 2019/790, uporabljale učna gradiva različnih založb in bi s tem zadostile doseganju učnih ciljev. S tem bi lahko prišlo do korenitega posega v naše pravice, ki bi predstavljal nepopravljivo finančno škodo, saj bi se lahko tako uporabljena gradiva uporabljalo kot popoln nadomestek učnih gradiv, ki zahtevajo ogromne investicije. Za razliko od leposlovnih del, se učna gradiva uporabljajo na

drugačne načine – simulacije ali animacije so lahko uporabljene na način, ko celotnega tekstovnega dela ni potrebno kupiti na trgu, nato pa se na spletu le pokaže delovanje določene animacije. Te animacije so za založbe velik finančni zalogaj, ki ga vlačijo v razvoj ali pa v licenciranje. V kolikor bi bilo to na voljo brezplačno, sam nakup izgubi vrednost in avtorji ter vsi ostali, ki so do plačila upravičeni šele ob prodaji, ne pridejo do zasluženega plačila. Dejstvo je, da učna gradiva, kot so učbeniki, delovni zvezki, vadnice ipd. ne morejo biti podpora kurikulumu, saj ti sledijo in so razviti na osnovi kurikuluma. Poleg tega ta učna gradiva predstavljajo celovite digitalne enote, ki se jih ne sme razčlenjevati in ne morejo biti kot dopolnilo (ilustracija) pri poučevanju ampak so osnovno gradivo. Poseg v gradiva na način, da se uporablja le njihove dele, lahko izniči celoten njihov namen in zaželeni učinek.

Menimo, da je namen Direktive 2019/790 obogatiti učni program z drugimi gradivi in ne uničenje trga založništva učnih gradiv, v kar lahko po naši oceni vodi preširoka uporaba te izjeme. Treba je upoštevati, da je slovenski učbeniški trg zelo majhen, ker nabava učbenikov deluje preko učbeniških skladov, iz katerih si otroci več let lahko izposojajo učbenike brezplačno, založniki in avtorji pa od tega ne prejmejo nobenega nadomestila, kot ga npr. avtorji prejmejo od izposoje v splošnih knjižnicah. Za obnovo učbeniških skladov, ki pretežno predstavlja nadomeščanje obrabljenih učbenikov in le v redkih izjemah menjavo naslova, se tako letno porabi približno 2 milijona evrov, medtem ko slovenski učbeniški trg predstavlja vrednost 12 milijonov evrov. Prav tako je v Sloveniji zelo omejen trg delovnih zvezkov, saj delovne zvezke uporablja samo 40% slovenskih učencev in dijakov, učitelji pa se poslužujejo še vedno večinoma prepisovanja v navadne zvezke, kopiranja delovnih zvezkov in formiranja lastnih delovnih listov, ki so večinoma tudi avtorsko vprašljivi. Po analizah iz tujine je razvidno, da se v šolah reproducira predvsem učbeniška gradiva in plačilo, ki ga založbe prejmemo je nesorazmerno s tem (pričakovanim) odstotkom. Trgu dodatno omogočiti brezplačno uporabo teh izjemno ozko namenjenih del je nekaj povsem drugega kot omogočiti uporabo majhnega koščka literarnega dela. Poslovna škoda, ki bi jo utrpeli, bi lahko bila izjemno velika, še posebej v času, ko se na založnike apelira naj pomislimo na težko šolsko torbo, del vsebin preselimo na splet in omogočimo učenje, ki je v koraku s časom. V kolikor bo ta vsebina dostopna na spletu, bo zagotovo zavirala nadaljnji razvoj.

Glede na vse navedeno podpiramo mnenje SAZOR v delu, ki se nanaša na izjemo izobraževalnih gradiv. Predlagamo torej, da Slovenija izkoristi možnost, ki ji jo ponuja Direktiva 2019/790 v drugem odstavku 5. člena, po katerem se države članice lahko določijo, da se izjema ali omejitev, sprejeta na podlagi odstavka 1, ne uporablja ali **se ne uporablja v zvezi s posebnimi načini uporabe ali vrstami del ali drugih predmetov varstva, kot so gradivo, ki je namenjeno predvsem izobraževalnemu trgu**, in notni zapisi, kolikor so ustrezne licence, ki dovoljujejo dejanja iz odstavka 1 tega člena in ustrezajo potrebam in posebnostim izobraževalnih ustanov, na enostaven način na voljo na trgu.

Predlagamo, da omejitev avtorske pravice po prvem odstavku 5. člena Direktive 2019/790 ne zajema gradiv, ki so namenjena predvsem izobraževalnem trgu, predvsem učbenikov, delovnih zvezkov, samostojnih delovnih zvezkov, aktivnih delovnih zvezkov itd.

S tem bi še vedno namen izjeme iz 5. člena Direktive 2019/790 bil dosežen, saj bi izobraževalne ustanove še vedno na voljo imele široko paleto gradiv, ki jih lahko uporabijo v izobraževalne namene. Hkrati pa bi s tem omogočili založnikom (in nenazadnje vsem avtorjem), da še naprej pripravljamo kakovostna izobraževalna gradiva.

Modrijan izobraževanje, d. o. o.
Matic Jurkošek, direktor

